

HVAD KØM DER UD AF OPPROENE?

Redigeret af Jørgen Knudsen

*Udgivet af
Danmarks Radios
undervisningsafdeling
for undervisningsministeriet*

»Hvad kom der ud af oprørene?«

4 TV-udsendelser a 30 minutter

1 bog

Konsulenter:

Magnus Hølzner og Jørgen Knudsen

Tilrettelæggelse af udsendelserne:

Charlotte Nissen og Steen Johansen

Producer:

Steen Johansen

Redaktør af bogen:

Jørgen Knudsen

Forfattere:

Ole Bidsted, Erik Christensen, Lasse Ellegaard, Jørgen Knudsen,
Bent Ranning, Kristian Riis, Arne Skovhus,
Jens Toft, Anette Wolthers

Grafisk tilrettelæggelse:

Ole Herløw

Illustrationer:

Gregers Nielsen, Politikens Pressefoto, AP1, Tage Jensen, Nordisk Pressefoto, Morten Bo,
Ole Bidsted, Kokoo, Kirstine Theilgaard

Tryk:

Th. Laursens Bogtrykkeri a-s, Tønder

© Danmarks Radio 1981

Udgivet af DR for undervisningsministeriet

Bogens bestillingsnummer: 81 50 47

Studenteroprøret/studenterbevægelsen og arbejderbevægelsen

Erik Christensen

I foråret 1968 brød studenteroprøret ud i Danmark inspireret af studenterbevægelserne i Tyskland, Frankrig og USA. Det startede på arkitektskolen og ved psykologistudiet i København med boykot af eksamen og besættelse af dele af universitetet med krav om afskaffelse af »professorvældet« og om 50 % indflydelse i alle styrende organer. Der blev holdt store demonstrationer, og allerede i løbet af sommeren fik man nogle steder gennemtvunget oprettelsen af studienævnet.

Kravet om medbestemmelse over egne studieforhold var hovedkravet i den første fase af oprøret, men meget hurtigt blev der også fremsat en parole om »forskning for folket, ikke for profitten«, og senere krævede man »fagkritiske studier i arbejderklassens interesse«. Det viste, at studenterbevægelsen meget hurtigt vendte sig mod arbejderklassen og -bevægelsen som en mulig alliancepartner i en ændring af uddannelsessystemet og af samfundet.

Det danske studenteroprør var i modsætning til oprøret i en række andre lande relativt succesfuldt. Man fik, set i international sammenhæng, en meget vidtgående medbestemmelse, og en række uddannelseseksperimenter blev sat i gang. Desuden blev oprøret langvarigt; det skabte en social bevægelse, der i 1970'erne gennemløb forskellige faser og fik mange andre afsmittende virkninger i samfundet.

Men hvordan udviklede studenterbevægelsen forhold til arbejderbevægelsen sig? Hvordan forholdt fagbevægelsen og arbejderbevægelsen forskellige partier sig til den pludselige opmærksomhed fra

den studerende ungdom, der tidligere i overvejende grad havde været borgerlige eller apolitiske? Tog man udfordringen op? Gik man ind i et samarbejde? Forsøgte man at inspirere bevægelsen, påvirke, lede eller kontrollere den? Og hvor-

dan udviklede studenterbevægelsen syn på arbejderklassen og -bevægelsen sig? Så man den som »forstenet«, som påvirkelig eller som en potentiel revolutionær kraft?

STUDENTERBEVÆGELSENS UDVIKLING

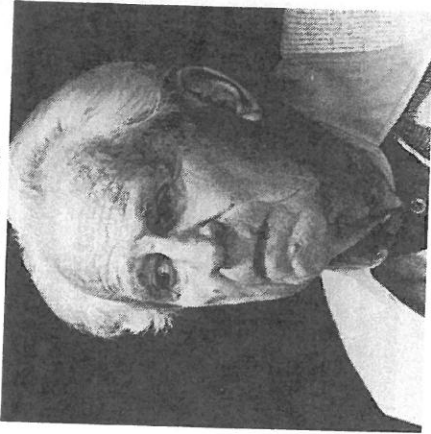
1. Den antiautoritære fase: 1968-70

Studenterbevægelsens første fase, det egentlige oprørs højdepunkt, der strakte sig frem til ca. 1970, kan bedst betegnes som den antiautoritære fase. Krav om en nedbrydning af de hidtidige, hierarkiske strukturer på universiteterne, om medbestemmelse og om en demokratisering, der indførte nye basisdemokratiske organisationsformer, dominerede debatten, og aktioner og demonstrationer blev flittigt taget i brug for at mobilisere så mange studerende som muligt og vinde offentlighe- dens sympati. Oprøret var imidlertid ikke kun et snævert institutionsopgør, men blev en del af et bredt ungdomsoprør i hele den vestlige verden, hvor mange unge vendte sig imod alle autoriteterne i det etablerede samfund. Selv om studenteroprøret kun i ringe udstrækning var inspireret af den 3. verdens befrielseskampe, engagerede en del studenteroprørere sig meget aktivt i Vietnambevægelsen, hvilket fik stor betydning for deres og bevægelsens senere udvikling.

Studenterne hentede i deres oprør især inspiration i den tysk-amerikanske filosof Herbert Marcuses tanker om »det endi-

mensionale samfund«. Han vendte sig især mod teknologiens og videnskaberne brug i de moderne kapitalistiske samfund, der efter hans opfattelse ikke længere tjente til at frigøre mennesket, men til at beherske det. Studenterne fik tildelt en central rolle i hans samfundsteori, idet de sammen med minoritetsgrupper og folkene i den 3. verden blev anset for den kraft, der måske kunne ændre dette system. Arbejderklassen var derimod blevet borgerliggjort og havde mistet sin samfundsforandrende kraft.

Herbert Marcuse (1898-1979).

2. Splittelsesfasen: 1970-72

Omkring 1970 gik studenterbewægelsen ind i en anden fase, splittelsesfasen frem til 1972/73. Med den relativt vidtgående nye styrelseslov for universiteterne i 1970, der ganske vist ikke opfyldte studenternes krav, gik medbestemmelses- og demokratiseringskampen fra en offensiv over i en mere defensiv fase, hvor kritikken af centralstyring, studietidsafkortning og adgangsbeholdning i den statslige uddannelsespolitik blev studentorganisationernes mærkesager.

I 1970 besluttede man også at igangsætte nye universitetcentre i Roskilde (1972) og Ålborg (1974), og i forbindelse med planlægningen og igangsætningen af disse lykkedes det de studerendes fællesorganisation, DSF, at påvirke disse centres udformning. Studenternes ideer om basisuddannelser, byggende på projektorienteret undervisning og forskning, blev et langt stykke accepteret, og man fik ligeledes væsentlig indflydelse på de første læreransættelser.

En bølge af »vilde strejker« i 1969-70 på det danske arbejdsmarked var en faktor, der var med til at ændre mange studenternes syn på arbejderklassen. Man så nye muligheder for ændring af det kapitalistiske system, og Marcuses teori om arbejderklassens totale borgerriggørelse blev forladt af de fleste.

Samtidig blev den antiautoritære ideologi, der havde været fremherskende, udsat for stadig stærkere kritik ud fra forskellige marxistiske positioner. Man vendte sig også imod den »kritiske teori«, fordi man mente den gav en overfladisk kritik af systemet og overså betydningen af konflikterne i produktionen.

Studenterbewægelsens succes med ændring af en række uddannelsesforhold, »opdagelsen« af arbejderklassen som en samfundsforandrende kraft og den mobiliserings- og politiseringsproces, der skete i forbindelse med modstandsbevegelsen mod EF op til folkeafstemningen i 1972,

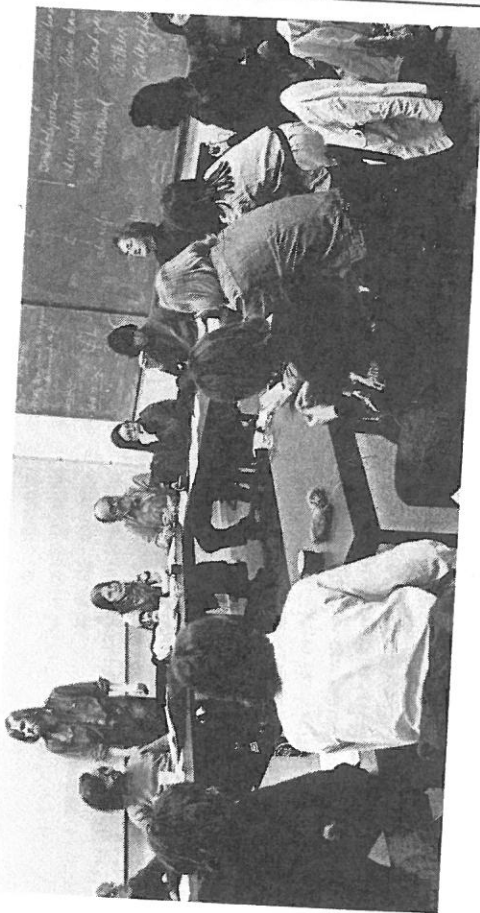
var alle nye og væsentlige faktorer, der blev fortolket forskelligt og gav anledning til forskellige reaktioner hos forskellige grupper i studenterbewægelsen. Nogle forlod studenterbewægelsen og tilsluttede sig nogle af venstrefløjspartierne i arbejderbewægelsen eller smågrupper, der forsøgte at opbygge »det revolutionære parti«; andre kastede sig ud i socialistisk aktionsforskning med grupper af arbejdere (fagkritiske rapporter); og en tredje gruppe gik i gang med en teoretisk rekonstruktion af marxismen på universiteterne. Endelig var der nogle, der blev engageret i nye bevegelse, f.eks. kvindebewægelsen.

3. Den universitetsmarxistiske fase: 1973-75

Ud af splittelsen trådte den gruppe, der havde sat sig som mål at videreudvikle og rekonstruere den marxistiske videnskab («teoretikerne»), som den dominerende. Efter at studenterbewægelsen i 1972/73 forgæves havde forsøgt at bekæmpe en ny styrelseslov i 1973, der betød en indskrænkning af de studerendes indflydelse, gled det parlamentariske arbejde i studenterrådene i baggrunden for mange, og man koncentrerede sig om udviklingen af

fagkritikken ved bl.a. at få de fagkritiske elementer lagt ind i studierne. I udviklingen af den marxistiske videnskab blev den såkaldte »kapitallogiske« marxismeforståelse dominerende, og der igangsattes omfattende »Kapital-lærings«-studiedrejde og skolingsprogrammer i kritikken af den politiske økonomi. Studenterbewægelsen blev i denne periode decentraliseret og fik en meget ujævn udvikling alt efter fagernes forskellige muligheder for at få et kritisk indhold ind i studierne.

»Teoretikerne« kritiserede de fagkritiske rapporter, der var fremkommet som et resultat af græsrodsarbejde mellem student- og arbejdergrupper for både at være teoretisk svage (manglende marxistisk forståelse) og politisk problematiske (støtte til reformisterne i fagbewægelsen). Heroverfor stod Kommunistiske Studenter (Kom. S., tilsluttet DKP), der ønskede det påbegyndte samarbejde med arbejderne videreudviklet og lagt ind i fastere organisatoriske rammer under fagforeningernes kontrol. De mente ligeledes i modsætning til den dominerende »fagkritiklignende«, at studenterbewægelsen skulle koncentrere sig om studenternes materielle interesser, bedre økonomiske, sociale og boligmæssige forhold, »kæmpe for egne interesser« - i alliance med arbejderklassen, som man parolemæssigt udtrykte

Studenterne på RUC protesterer mod lukningen af samfundsvidenskaberne.
Blikkenslagere og rørleggere demonstrerer foran Arbejdsretten 28.6.1975.

4. Aktionsfasen med de uddannelsespolitiske strømninger: 1975-77

Universitetsmarxismen udviklede sig. Selv om »kapitallogikken« kom til at dominere på flere fag, blomstrede andre marxistiske positioner og »skoler«, ofte i skarp opposition mod »kapitallogikken«, da det viste sig, at der var store vanskeligheder forbundet med at omsætte teorien til brugbare samfundsanalyser.

Den samfundsmæssige udvikling omkring 1974/75 bragte imidlertid mange studenter, der havde helliget sig fagkriti-

tikkens udvikling, tilbage til mere udadvendt politisk arbejde. Den økonomiske og politiske krise havde skabt øget klassekampaktivitet, og den statslige uddannelsespolitik undergravede i stigende grad studenterbevegelsens positioner og forringede de studerendes levevilkår, hvilket fremkaldte en omfattende studentmobilisering. Det skete specielt i forbindelse med overgrebene mod RUC, reorganiseringen af basisuddannelserne (1975), forsøget på at udelukke nogle studerende, der bojkottede eksamen (1976), og resulterede i kampen mod adgangsbe-grænsning og for genåbning af den samfundsvidenskabelige basisuddannelse (1977).

1975 var præget af en række enkeltstående, selvorganiserende arbejdskampe (f.eks. Uniprint, Sabroe ØB). De var medvirkende til, at nogle studenter »genopdagede« arbejderklassen, og i de følgende år voksede der et ret omfattende solidaritetsarbejde op i forbindelse med alle større arbejdskampe, samtidig med at der blev lavet mange studier af arbejdskampe, hvoraf en del blev offentliggjort.

»Fagkritiklinien« forblev i denne periode dominerende i studenterbevegelsen om end ikke i en »kapitallogisk« udformning. Men kommunistiske studenter og andre, der især lagde vægt på varetagelsen af studenternes mere umiddelbare materielle interesser, vandt frem, ikke mindst under indtryk af den forringelse af de studerendes levevilkår, der skete i perioden.

5. Interessekamp og partipolitisering: 1978-80

Den stadige forringelse af de studerendes økonomiske og sociale situation bevirkede, at kampen for bedre økonomiske vilkår (SU-kampen) prægede studenterbevegelsen i 1978/79. Der blev iværksat aktioner, men de forskellige studentorganisationer havde svært ved at finde et enhedsgrundlag for kampen. Fagkritikken trådte klart i baggrunden til fordel for den snævre interessekamp, hvilket også viste sig ved DSFs kongres i 1979, hvor kommunistiske studenter overtog ledelsen af DSF, fordi »fagkritikerne« ikke kunne blive enige indbyrdes. Selv om det på kongressen i 1980 lykkedes for den fagkritiske fraktion igen at »sætte sig« på DSF og holde Kom. S. ude, var der en klar tendens til en partipolitisering af studenterpolitikken, d.v.s. at den blev fastsat i de politiske partier, og studenterådene udviklede sig fra at være basiserede organiserede organisationer til at være kamppladser for de forskellige politiske partier.

SAMARBEJDET MELLEM STUDENTER/ AKADEMIKERE OG FAGBEVÆGELSEN

Som antydning i oversigten over studenterbewægelsens udvikling har samarbejdet mellem studenter og fagbevægelse haft forskelligt omfang og antaget forskellige former i de enkelte faser.

I oprørets start var studenternes forhold til arbejderklassen ret uafklaret. I efteråret 1968 var der uenighed i de studerendes fællesorganisation, DSF, om man skulle erklære solidaritet med arbejderne ved de kommende overenskomstforhandlinger, og samtidig proklamerede Finn Ejnar Madsen ved Københavns Universitets årsfest i 1968 fra universitetets talerstol over for »the establishment« en fællesfront mellem studerende og arbejdere.

Allerede i 1969 blev der indledt kon-taktforsøg mellem studenter og arbejdere. I Århus dannede studenterrådet en arbejder-studentgruppe, der holdt møder med fagforeningsrepræsentanter og Faglig Ungdom, kom med solidaritetserklæringer og bakkede en lærlingedemonstration op. I København opstod i forbindelse med de »vilde strejker« 1969/70 grupper af arbejdere og studenter på nogle store arbejdspladser, og et resultat var bl.a. en pjecce om arbejdsrettens struktur og funktion, der blev trykt i 10.000 eksemplarer og uddelt på arbejdspladser over hele landet. Dette samarbejde vakte ikke just glæde i den socialdemokratiske fagbevægelses top, og en uge efter blev den besvaret med en modpjecce fra AIC (Arbejdernes Informations Central).

Skepsis i fagbevægelsens top

Generelt så man fra fagbevægelsens top med stor skepsis på studenternes forsøg på at få et græsrodsarbejde i gang mellem studenter og arbejdere. Inden for fagbevægelsen var ungdomsoprøret allerede startet før oprøret på universiteterne, idet der i 1966/67 var opstået en lærlingebe-

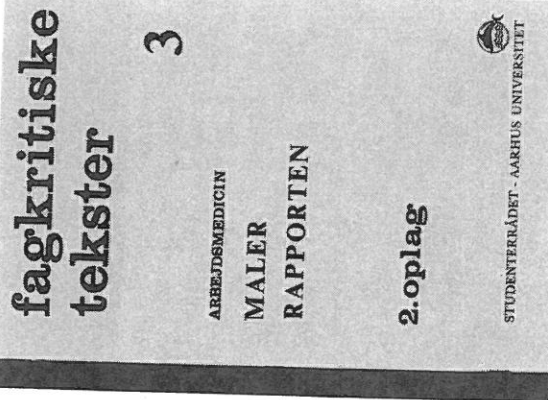
vægelse, der krævede mesterlærens af-skaffelse, forbedring af lærlingenes leve-vilkår og dannelse af en selvstændig lærlingeorganisation. Man forholdt sig positiv over for en ændring af lærlingeuddan-nelsen og igangsatte forsøgsvirksomhed, men modarbejdede en selvstændig lærlin-georganisering på grund af ungdomskommunistisk dominans, hvorfor LLOs (Lærlin-genes Landsorganisation) dannelse i 1970 skete mod LLOs ønske. I 1972 kom man dog frem til en enighed mellem de to organisationer, ved at LO anerkendte LLO. Den interne magtkamp mellem so-cialdemokrater og kommunister om kon-trollen med ungdomsarbejdet i fagbevæ-gelsen fortsatte imidlertid, og i 1976 af-brød LO igen samarbejdet med LLO og forsøgte at opbygge sit eget ungdomsar-

bejde, fordi man mente, at LLO modar-bejdede fagbevægelsen.

Når man i fagbevægelsen ofte direkte bekæmpede studenternes kontaktforsøg, hang det ikke mindst sammen med, at grupper af studerende tilknyttet VS om-kring 1970 betegnede fagbevægelsen som »forstøret« og i den sammenhæng brugte udtryk som »fagforstening« og »mistillids-mænd« og advarede mod at tro, at fagbe-vægelsen kunne ændres radikalt ved at forsøge at erobre den indefra gennem in-filtration, sådan som kommunisterne tra-ditionelt havde gjort. Man skulle derimod satse på en mobilisering i basis uden for de formelle faglige strukturer. Denne fagforeningsopfattelse var med til at ska-be modvilje mod studenterne i store dele af fagbevægelsen, noget der hang ved langt ind i 70'erne. Et endeligt opgør med denne ensidige fagforeningsopfattelse ske-te imidlertid først i VS omkring 1975.

Maler-rapporten

På trods af en udbredt mistillid til hinan-den hos begge parter, kom der dog resul-tater ud af enkelte arbejder-student-grubbers græsrodsarbejde, som gjorde samarbejdsdiskussionen mere realistisk. Gennembruddet kom i foråret og somme-ren 1971 i Århus. En maler fra den lo-kale fagforening i Århus henvendte sig til nogle medicinere i Studenterfrontens fag-kritikgruppe og bad dem undersøge for-gifningsfaren inden for malerfaget. Alle-rede i sommeren 1971 fremlagde man »Maler-rapporten«. Den bestod af inter-views med malere, en gennemgang af lit-teratur om stoffer, der indgår i malinger-ne, og om Arbejdsulsynets virke. Rapport-en konkluderede bl.a., at mange malere havde akutte og kroniske lidelser som føl-ge af deres arbejde med giftige stoffer, og at der ikke blev ført tilstrækkelig kontrol med anvendelsen af giftige stoffer. Man mente endvidere, at forgiftningen af ma-lerne hang sammen med den kapitalisti-

ske produktionsmåde, hvor konkurrencen tvang arbejdsgiverne til at anvende de mest effektive stoffer og de mest produktivt fremmende aflønningsformer, uanset skadevirkningerne på arbejderne.

Rapporten blev fordelt gratis til alle malere, der ønskede den, og den blev efterhånden trykt i 10.000 eksemplarer. Rapporten blev modtaget med glæde af den lokale fagforening; den gav anledning til en mere omfattende offentlig debat om arbejdsmiljøproblemer, og den skabte respekt for studenternes fagkritiske aktiviteter i vide kredse. Successen smittede, idet »Maler-rapporten« kom til at danne mønster for 5 andre rapporter, der i løbet af det næste år blev lavet af forskellige grupper under Studentierfronten i Århus, og i København blev der også lavet 3 fagkritiske rapporter, der behandlede arbejdsmiljøproblemer i et basisgruppesamarbejde mellem studenter og arbejdere.

bejderforbundet for i deres fagblad voldsomt frem mod »Slakteri-rapporten«, hvorimod flere medlemmer forsvarede den. Andre forbund reagerede dog anderledes. Det gjaldt DASF (det nuværende SID), der allerede i foråret 1971 holdt en konference om arbejdsmiljøproblemer, hvor repræsentanter fra Studentierfronten i Århus deltog, hvilket der kom en ret kritisk debatpjece om »Et nyt og bedre arbejdsmiljø« ud af.

De fagkritiske rapporter om arbejdsmiljøet i forskellige fag og brancher havde ramt et meget ømt område, tilsyneladende overset af store dele af fagbevægelsen, og efteråret 1971 var præget af en stor offentlig debat om arbejdsmiljøproblemer, hvor en TV-udsendelse i august 1971 (»En arbejders liv er penge værd for andre«) især gjorde problemerne kendt i vide kredse og vakte LOs vrede, fordi man fandt udsendelsen ensidig.

Den socialdemokratiske arbejderbevægelse så sig imidlertid også nødsaget til at forholde sig til arbejdsmiljøproblemerne. Som en konsekvens af den offentlige debat besluttede arbejdsminister Erling Dinesen i december 1971 at nedsette en ekspertgruppe, Arbejdsmiljøgruppen af 1972, til at beskrive og analysere arbejdsmiljøproblemerne og komme med forslag til deres løsning. I løbet af de næste 4 år fremkom gruppen med 4 rapporter, der kom til at danne grundlag for 70ernes arbejdsmiljølovgivning. En anden følge var, at LO ansatte sin første arbejdsmiljøkonsulent i januar 1972.

Studenternes reaktion

De fagkritiske rapporter fremkaldte som tidligere berørt også meget forskellige reaktioner i studenterverdenen. »Kapitallogikerne« afviste den udadvendte fagkritik som vejen frem i udviklingen af en alliance mellem arbejdere og studenter, mens de kommunistiske studenter ønskede den videreudviklet som den eneste rigtige vej. Resultatet blev en opløsning af Fagkritikgruppen som følge af intern ue-

nighed. I slutningen af 1972 dannedes så i Århus »Samarbejdet mellem arbejdere og akademikere«, der blev ledet af et kon-taktsvalg, som bestod af 50 % repræsen-tanter fra LO-fagforeninger og 50 % fra akademikere og studenter. Kontaktsval-get blev domineret af DKPere og sympatisører med dette parti, og man bestemte, at projektgruppernes arbejde skulle godkendes, inden det blev offentliggjort, ud fra den betragtning at fagforeningerne ikke kunne og ville lægge ryg til hvad som helst. Denne organisation har eksisteret siden og udgav frem til 1977 4 arbejds-miljørapporter. Derudover har den lavet rapporter om presse- og biblioteksforhold og støttet forskellige arbejdskonflikter.

I København tog organiseringen af samarbejdet mellem studenter og arbejdere lidt andre former. Her opstod en mere permanent organisering »Aktions-gruppen Arbejdere Akademikere« (AAA) først i foråret 1975. Det er en sammen-slutning af enkeltmedlemmer, arbejdere, sikkerhedsrepræsentanter og fagfore-ningsfolk samt forskellige akademikere, hvis formål er at støtte den faglige akti-vitet på arbejdspladser og i fagforeninger omkring arbejdsmiljøproblemer. AAA har især gjort sig bemærket ved udsendel-sen af nogle pjecer om den nye arbejds-miljølovgivning og har i modsætning til »Samarbejdet« i Århus ikke været enty-digt DKP-domineret, men har været med til at påvirke alle venstrefløjspartiernes miljøpolitik. Det er dog karakteristisk, at man har undladt at indlede et mere for-melt samarbejde med LO og de store for-bund, men i stedet har oprådt som en-kelpersoner og ad hoc-grupper.

LOs politik

LO fik først en egentlig arbejdsmiljø- og forskningspolitik i 1975. LO-kongressen i 1975 vedtog et arbejdsmiljøprogram, og samme år besluttede man at nedsette Fagbevægelsens Forskningsråd med det formål at indsamle forskningsønsker fra fagbevægelsen, fremme og støtte forsk-

ningsprojekter for forskningsrådene og formidle forskningsresultaterne. Senere ansatte man en forskningskonsulent med den opgave at udføre sekretariatsfunktionerne for rådet. I 1980 havde man afsluttet 3 undersøgelser (om kvindearbejds miljø, kemiske stoffer i den grafiske branche og danskboøger i folkeskolen), og man havde 12-13 projekter undervejs. For de fleste af disse projekters vedkommende gjaldt det, at de blev udført af færdiguddannede og for fleres vedkommende fastansatte akademikere ved de højere læreanstalter, hvorimod man ikke havde nogen kontakt til studentersforskningen.

Samarbejdet mellem fagbevægelsen og universiteterne fik en særlig form ved de nye universitetscentre (RUC, 1972) og (AUC, 1974). Især på RUC blev traditionen fra de første fagkritiske rapporter videreført i den projektorienterede undervisningsform af nogle studenter- og lærergrupper. Det almindeligste har været, at grupper har taget kontakt med fagforeninger og arbejdspladser og lavet projektrapporter om forskellige faglige problemer, som et led i deres uddannelse, og disse rapporter er i flere tilfælde blevet udgivet på universitetsforlaget. På AUC blev fagbevægelsen mere formelt inddraget i universitetsstrukturen på et tidligt tidspunkt, idet man her forud for centrets start afholdt en universitetskonference, hvor den nordjyske fagbevægelse fremsatte sine ønsker til et nyt universitet, og siden blev der oprettet et særligt kontaktnudvalg mellem de nordjyske fællesorganisationer og AUC. Som på RUC har enkelte undervisnings- og forskningsprojekter knyttet nærmere kontakter med fagbevægelsen, men generelt har udviklingen nok været præget af for meget organisation og for lidt basisaktivitet.

»Kineserhertz«

Det begyndende formelle samarbejde mellem fagbevægelsen og akademikerne på mange planer betød imidlertid ikke, at man nu så positivt på alle kontakter mel-

lem arbejdere og studenter fra fagbevægelsens side. Da nogle grupper af studenter omkring 1975 efter den indadvendte universitetsmarxistiske periode kastede sig ud i strejkestøtte- og solidaritetsarbejde med forskellige grupper af strejkende arbejdere, reagerede den officielle fagbevægelse helt på samme måde, som man nogle år tidligere havde gjort over for de første fagkritiske rapporter. Århus-studenternes støtte til de konfliktramte Sæbro-ØB-arbejdere i foråret 1975 blev mødt med en voldsom hetz fra Metalarbejderforbundet, hvor man talte om »kræfter fra mørket«, der forsøgte at nedbryde organisationerne og skabe vanskeligheder for dansk industri. Denne »kineserhertz« kulminerede i efteråret 1975 i forbindelse med andre konflikter, hvor det socialdemokratiske dagblad *Aktuelt* advarede mod infiltration af studentetraktiver i fagbevægelsen, der »bytter studenterhuen ud med en kasket og leger arbejdere«.

ET FORSØG PÅ EN STATUS

De meget varierende samarbejdsformer mellem studenter og arbejdere, der udviklede sig i 70'erne, afspejler, hvorledes de forskellige strømninger i arbejderbevægelsen reagerede på studenterbevægelsen og blev påvirket af denne.

Hvis man skelner mellem tre ideologiske hovedstrømninger i arbejderbevægelsen: Den socialdemokratiske, den kommunistiske (repræsenteret ved DKP) og »det nye venstre« (repræsenteret ved SF, VS og en række smågrupper), må man sige, at studenterbevægelsen i 70'erne især fik stor betydning for »det nye venstre« og DKP. Venstrefløjeparterne rekrutterede mange nye medlemmer fra studenterbevægelsen, der i stigende grad blev en politisk slagmark. Det karakteristiske ved den danske studenterbevægelse har imidlertid været, at man så længe fik en

Socialistiske Økonomer (SØ), der blev startet i 1975 og består af fagøkonomer med det formål at fremme politisk økonomisk forskning på socialistisk grundlag, repræsenterer en anden form for samvirke mellem akademikere og arbejderbevægelse. Foreningen er tværsocialistisk, og i de første år gjorde den sig især bemærket ved kritik af Det økonomiske Råds Formandsskabs rapporter. SØs analyser er blevet brugt i meget forskellige sammenhænge. På den ene side har de været med til at udvikle fagbevægelses og herunder især Arbejderbevægelsens Erhvervsråds kritik af den socialdemokratiske regerings økonomiske politik siden 1976 og formuleringen af en alternativ økonomisk politik. På den anden side har f.eks. fagoppositionen (*Formandsinitiativet*) også gjort brug af foreningen i bestræbelserne på at gøre op med den socialdemokratiske indkomstp-

olitik.

selvstændig social bevægelse, der vendte sig imod en partipolitisk styring. Denne tendens har været repræsenteret af »fagkritiklinien«, der knyttede sig til »det nye venstre«, men hvor man ikke direkte undlagde sig nogle af »det nye venstres« politiske partier.

Når studenteroprøret ret entydigt i den første fase blev en del af »det nye venstre«, var nogle medvirkende faktorer til dette, at VS' dannelse i december 1967 (og det heri liggende opgør med den socialdemokratiske regerings forsøg på at ophæve dyrtidsreguleringen, og Sovjetunionens invasion i Tjekkosllovakiet i august 1968) næsten faldt sammen med oprøret og kom til at betyde, at oprøret både vendte sig mod den socialdemokratiske og kommunistiske del af arbejderbevægelsen.

Socialdemokratiets stilling

Selv om studenterne også vendte sig imod den socialdemokratiske velfærdsstat, havde Socialdemokratiet i studenterbælgelses første fase en meget positiv holdning til en reformering af uddannelsessystemet efter mange af oprørets ideer, og partiet blev en væsentlig alliancepartner for studenterorganisationerne i demokratiseringskampen og igangsætningen af uddannelseseksperimenter på de nye universitetscentre. Af betydning var det, at partiet i denne periode befandt sig i opposition til den borgerlige VKR-regering og gennemgik en intern »fornyelsesproces«.

Senere tabte Socialdemokratiet helt terræn på universiteterne i forhold til venstrefløjen, specielt efter 1975, hvor partiet var tilbage med regeringsmagten og lagde ud med en uddannelsespolitik, der betød beskæringer af studenterbælgelses opnåede resultater. Valgundersøgelser fra slutningen af 70erne viste, at tilslutningen til Socialdemokratiet blandt den studerende ungdom var meget beskedent, mens venstrefløjenspartierne stod meget stærkt i denne gruppe.

DKPs gennembrud

DKP fik et gennembrud under de »vilde strejker« i 1969/70 og gennem Folkevælgelsen mod EF, siden på den parlamentariske scene ved valget i december 1973. På universiteterne vandt kommunistiske studenter frem i forbindelse med, at reaktionerne mod den antiautoritære ideologi blev styrket. Dette skete samtidig med, at VS var præget af svækkelse på grund af smågruppevæsnets hærgen, den manglende folketingsrepræsentation (1971-75) og studenterbælgelses teoretiske indadvendthed.

Tilslutningen til DKP steg voldsomt i perioden 1973-75, hvorefter fremmar-chen var mere beskedent på grund af de ændrede politiske forhold med en social-

demokratisk mindretalsregering i stedet for den borgerlige Hartling-regering som den umiddelbare modstander. Af betydning var det også, at VS fra 1975 kom ind i en fremgangsperiode: Man genvandt folketingsrepræsentationen, der skete en smågruppesamling omkring VS, og man begyndte langsomt at få en faglig basis i partiet.

Folketingsvalget 1973

Valget 21.9.1971 4.12.1973
Mandater

	70	46
Socialdemokratiet	27	20
Det radikale Venstre	31	16
Det konservative Folkeparti	0	5
Reisforbundet	17	11
Socialistisk Folkeparti	0	6
Danmarks Kommunistiske Parti	0	14
Centrum Demokraterne	0	7
Kristeligt Folkeparti	30	22
Venstre	0	0
Venstresocialisterne	0	28
Fremskridtspartiet	0	28

SFs placering

SF var indtil midten af 70erne for mange i studenterbælgelsen kompromitteret på grund af erfaringerne med arbejderflertallene i 1966-67 og 1971-73. Decembervalget i 1973 gav SF en helt ny parlamentarisk placering i dansk politik. Fra at være støtteparti for og »pådriver« på Socialdemokratiet placeredes det nu som venstrefløjs-oppositionsparti i konkurrence med DKP. Tilpasningen til denne nye rolle var konfliktfyldt, idet den betød, at partiets højrefløj i midten og slutningen af 70erne forlod partiet efter at have søgt at dreje det tilbage til den gamle position. Samtidig formåede den nye ledelse i SF at tiltrække dele af de nye sociale bævælgelser i 70erne og herunder også nogle fra studenterbevælgelsen.

Interessekamp/fagkritik

Som beskrevet i oversigten over studenterbælgelses udvikling kom hovedmod-sætningen i bevælgelsen fra 1973/74 og frem til at stå mellem »interessekampslinien« og »fagkritiklinien«, der knyttede sig henholdsvis til den kommunistiske strømning og »det nye venstre« i arbejderbevælgelsen. »Fagkritikere« har imidlertid altid været en ret uensartet gruppe, og den har rummet meget forskellige opfat-telser af arbejderklassen og et samarbejde med fagbevælgelsen. Ser man på de forskellige former for samarbejde mellem studenter og arbejdere, der udviklede sig i 70erne, repræsenterer de forskellige hovedstrømninger i arbejder- og studenterbevælgelsen groft taget følgende tre forskellige samarbejdsmodeller:

1. De første fagkritiske rapporter repræsenterer en slags socialistisk aktionsforskning - et ad hoc-græsrodsamarbejde mellem uformelle grupper af arbejdere og studenter. I den type samarbejde blev det anset for vigtigt, at de arbejdere, rapportererne omhandlede, meget aktivt blev inddraget i undersøgelserne, samtidig med at studenterne ikke kun så deres funktion som en mere teknisk konsulentrolle, men som led i en større bevidstgørelsesproces for både studenter og arbejdere med det formål at vinde større kontrol over egne arbejdsbetingelser og opnå større indsigt i det kapitalistiske samfund. Et mindretal blandt »fagkritikere« repræsenterende »det nye venstre« kan siges at stå for denne model. Den er delvis søgt realiseret i flere projekter fra universitetscentrene og er også mere rent kommet til udtryk i en række arbejdskampsanalyser i forbindelse med strejkestøtte- og solidaritetsarbejde det efter 1975.

2. Den type forskning, som de fagkritiske rapporter udviklede sig til under »Samarbejdet« i Århus, kan kaldes: *Forskning for den progressive fagbevælgelse (den etablerede fagopposition)*. I denne samarbejdsmodel, der især udtrykker den

kommunistisk orienterede del af arbejderbevægelsens ønsker, lægger man i forhold til »græsrodsmodellen« mere vægt på det formelle samarbejde med fagbevægelsen og undersøgelse af traditionelle videnskabelige kvaliteter. Mest klart er den nye model udtrykt i »Samarbejdet« aktiviteter i Århus, hvorimod AAAs virksomhed i København og flere universitetsprojekter fra RUC nærmest har været en blanding af »græsrodsmodellen og den progressive fagforeningsmodel«.

3. Den samarbejdsmodel, man har i Fagbevægelsens Forskningsråd, repræsenterer den socialdemokratiske arbejderbevægelses syn på forholdet mellem forskning og arbejderbevægelse. Den kan bedst betegnes som *partsforskning for den etablerede fagbevægelse*. Den bygger på fagbevægelsens ønsker om kontakt med de højere uddannelsesinstitutioner for at få udviklet partsforskning i lighed med arbejdsbevægelsens gode forbindelse til forskningen, d.v.s. forskning, der tager udgangspunkt i fagbevægelsens interesser og interesseområder. Initiativet til denne nye organisation udsprang i modsætning til de to andre modeller ikke af nogle erfaringer med konkrete projekter, men skal mere ses som et forsøg på at opstige og kanalisere noget af den stigende interesse for forskning omkring arbejderklassen og -bevægelsen ind i acceptable baner for fagbevægelsen. Man forsøgte her først og fremmest at få kontakt til forskerkred-der og mindre til studentervordenen og studenterbevægelsen.

De tre modellers styrke

De tre samarbejdsmodeller, der korrigerer med de tre hovedstrømninger i arbejderbevægelsen, afspejler også disse strømningers styrke i fagbevægelsen, og modsætningerne og vanskelighederne ved et udmiddelbart samarbejde mellem studenter og arbejdere må først og fremmest forstås ud fra de forskellige parallelle strømningers forskellige styrke i hen-

holdsvis studenter- og arbejderbevægelsen.

I studenterbevægelsen har, som tidligere nævnt, »fagkritiklinien« knyttet til »det nye venstre« domineret i forhold til »interessekampslinien« knyttet til især DKP, og en socialdemokratisk strømning blandt de studerende har været næsten betydningsløs. I fagbevægelsen er den socialdemokratiske strømning dominans inden for de fleste områder derimod åbenbar. Her står den kommunistiske strømning enkelte steder stærkt, mens »det nye venstre«s positioner inden for LO-området er meget beskedne. Derimod har »det nye venstre« i 70'erne især vundet frem inden for nogle mellemfagsforeninger og i en række nye sociale bevægelser.

Herved er samtidig givet noget af forklaringen på, hvorfor man har benyttet de forskellige samarbejdsmodeller.

»Græsrodsmodellen«s styrke har været dens mobiliserende og bevidsthedsskabende effekt. Den har på grund af de politiske styrkeforhold haft svært ved at bryde sig. Desuden har den altid kun haft opbakning blandt et mindretal af »fagkritikere«, hvor flertallet har været ret teoretisk indadvendt og skeptisk over for mulighederne for umiddelbare alliancer mellem arbejdere og studenter. Men denne model har også i nogle tilfælde været hæmmet af sekteriske holdninger hos studentergrupper over for fagbevægelsen.

Når »den progressive fagforeningsmodel« ikke er slået igennem i større omfang, hænger det sammen med, at den etablerede fagpositions styrke (DKP og dele af SF) er forholdsvis beskedne, at mange studerende har reageret mod at underlægge sig nogle fagforeningers politik, og at de kommunistiske studenter har prioriteret kampen for deres egne materielle interesser højere end forskning for fagbevægelsen.

En af »partsforkningsmodellen«s svagheder har været, at den ikke er udsprunget af nogle strømninger på de højere læreanstalter. Ud fra de hidtidige projekter

herindenfor synes det endnu noget uklart, hvilke politiske-ideologiske bindinger, der er og vil komme på den forskning. Fagbevægelsens Forskningsråd støtter. Det kan i overvejende grad udvikle sig til traditionel socialdemokratisk kontraktforskning, men nogle enkelte projekter kan måske også blive værdige arvtagere til de første fagkritiske rapporter, hvad angår politisk mobiliserende effekt. Det første er nok det mest sandsynlige, det sidste en mulighed.

Kun få har været med

Konkluderende må man sige, at studenterrørrets krav fra 1968 om »forskning for folket« har sat sig nogle nye, ganske vist beskedne, spor i forholdet mellem akademikere og arbejdere. Men ud over de mere direkte kontakter til arbejderbevægelsen, der er nævnt, har oprøret givet vis i mere bred forstand påvirket meget større dele af forskningen og drejet den i mere »samfundsrelevant« retning.

Det forudgående har måske givet det indtryk, at en meget stor del af de studerende har været involveret i kontakterne til arbejderbevægelsen. Det er ikke tilfældet. De nye udviklingstræk er blevet skabt og båret frem af en meget lille gruppe studerende, der siden har fået en mere passiv støtte fra større kredse i studentervordenen.